

DYNAMIKA VYJEDNÁVÁNÍ O USPOŘÁDÁNÍ PÉČE O DĚTI PO ROZCHODU ČI ROZVODU RODIČŮ¹⁾

Štěpánka Lehmann²⁾ – Jana Barvíková³⁾

THE DYNAMICS OF NEGOTIATING PHYSICAL CUSTODY OF CHILDREN AFTER PARENTAL SEPARATION OR DIVORCE

Abstract

Based on data from a questionnaire survey and in-depth qualitative interviews with parents who have separated, the text describes the dynamics of the negotiations relating to physical custody of a child. When negotiating a custody arrangement, parents develop their strategies in relation to the prevailing model in Czech society of granting mothers sole custody. Most women prefer to maintain this arrangement, while fathers more often seek to move towards an equal division of care. When fathers are granted sole custody it is not usually on the basis of a consensual agreement being reached between parents. Custody arrangements enforced without parental consent are potentially conflictual and unstable.

Keywords: physical custody of a child, preferences, parental conflict, court proceeding, dynamics

Demografie, 2024, 66(1): 39–57

DOI: <https://doi.org/10.54694/dem.0333>

ÚVOD

Rostoucí zájem otců plnohodnotně se podílet na péči o děti vedl v celé řadě západních zemí k zavedení rovnoměrně rozdělené péče (*shared / joint physical custody*) jako jednoho z možných modelů uspořádání péče o děti po rozpadu vztahu rodičů a již na sklonku 90. let jej do své legislativy implementovala i Česká republika. V některých státech (např. v Belgii a Švédsku) tento model postupně získal postavení přednostní varianty porozvodové péče (*Braver – Lamb, 2018; Merla a kol., 2021*). S výjimkou několika

málo zemí není podíl dětí žijících po rozchodu rodičů v rovnoměrné péči statisticky sledován. Dle dostupných odhadů se však zvyšuje, největší měrou ve skandinávských zemích, kde se pohybuje mezi 25 a 45 % (*Bergström a kol., 2015; Fransson a kol., 2018; Turunen, 2023; Nøkleby – Holt, 2023*). Pro ostatní evropské země (Českou republiku nevyjímaje) je nicméně stále charakteristické, že děti po rozpadu vztahu rodičů zůstávají převážně v péči matek (např. *Hakovirta – Haapanen, 2023; Steinbach – Helms, 2023; Zartler, 2023; Český statistický úřad, 2023b*). Ačkoliv

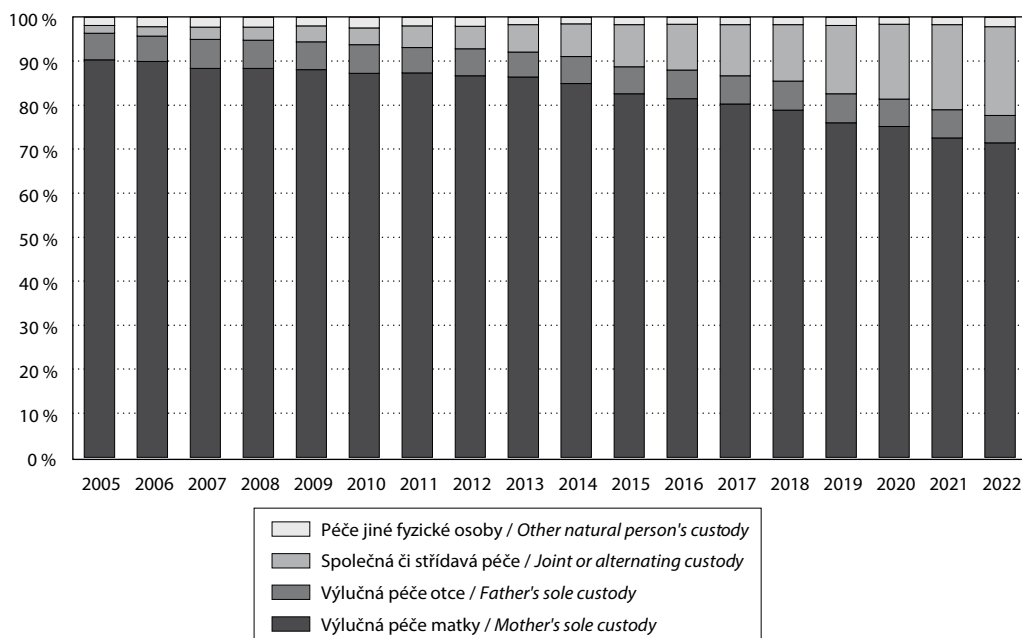
1) Text vznikl v rámci projektu VÚPSV, v. v. i., *Dopady míry rodičovského konfliktu na dítě a role, jakou v nich hraje konkrétní forma porozvodového uspořádání péče*.

2) Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (RILSA). Kontakt: stepanka.lehmann@rilsa.cz.

3) Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (RILSA). Kontakt: jana.barvikova@rilsa.cz.

Graf 1: První rozhodnutí soudů v řízení o výchově nezletilého dítěte (péči o dítě) v České republice (v %)

First decisions by courts in proceedings on the physical custody of a minor child in the Czech Republic (in %)

Zdroj: Český statistický úřad 2021, 2022 a 2023b; Barvíková a kol., 2022.
 Source: Czech Statistical Office 2021, 2022 and 2023b; Barvíková et al., 2022.

faktorů v pozadí je více (Fučík – Šolcová 2022), nelze pominout, že nemalá část otců o svěřeni dítěte do péče nestojí (Matoušková – Zdražilová 2001). U těch, kteří o to projeví zájem, je úspěšnost vyšší, než je v obecném povědomí (srov. graf 1).

Současní zahraniční autoři se převážně kloní k tomu, že rovnoměrně rozdělená péče má na děti příznivější dopad než modely založené na výlučné péči jednoho z rodičů. Z hlediska různých indikátorů děti v rovnoměrné péči prospívají lépe než děti v péči výlučné (např. Braver – Lamb, 2018; Nielsen, 2018; Bastaits – Pasteels, 2019; Braver – Votruba, 2018; Turunen, 2017). Přesto jsou situace, v nichž se rovnoměrná péče jeví jako nevhodná – jde zejména o různé formy patologie osobnosti, chování, vztahu rodičů, ale i příliš velkou vzdálenost mezi jejich domácnostmi (Nielsen, 2015; Braver – Lamb, 2018; Barvíková, 2019). Někteří autoři docházejí k tomu, že dětem dlouhodobě vystaveným intenzivním konfliktům rodičů se v rovnoměrné péči daří hůře než v péči výlučné (např. Augustijn, 2021; Mahrer a kol., 2018; Emery, 2009; McIntosh – Chisholm, 2008; Moyer, 2004). Kontroverze

budí otázka, zda lze rovnoměrnou péči s přespáváním u obou rodičů aplikovat i u nejmenších dětí. Ukazuje se také, že kvalita společně stráveného času je pro zdravý vývoj dětí důležitější než to, jak často je dítě s rodičem v kontaktu. Pozornost zaměřená na množství času, jenž dítě tráví u každého z rodičů, proto odvádí pozornost od toho, co je pro děti nejdůležitější, a to je upevňování a udržování emočního pouta mezi nimi a oběma rodiči (Trinder, 2010; Fehlberg a kol. 2011; Smyth a kol., 2014; Neale – Flowerdew – Smart, 2003; Steinbach, 2019; Pemová – Ptáček, 2020).

Kontext péče o děti po rozchodu rodičů v ČR

V roce 2022 se rozvod rodičů v Česku dotkl 18,4 tisíce dětí (Český statistický úřad, 2023a). Tento údaj se však vztahuje pouze na informace o rozvodech sezdáných párů. Pokud bychom zohlednili i rozchody párů nesezdaných, počet dětí konfrontovaných každoročně s rozchodem svých rodičů by mohl být odhadem až dvakrát vyšší (srov. Palonciová a kol. 2019).

Při rozchodu sezdaných rodičů, kteří podají žádost o rozvod, opatrovnický soud nejprve určí,⁴⁾ jak bude o dítě po rozvodu postaráno. Jsou-li stanoviska rodičů ve shodě či předloží-li společnou dohodu, soud se od jejich stanoviska / dohody odchýlí jen, vyžaduje-li to zájem dítěte. Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, do střídavé nebo do společné péče, popřípadě i do péče jiné osoby než rodiče.⁵⁾

Rozejdou-li se rodiče, kteří nesměřují k rozvodu či nebyli sezdaní, jejich povinnosti a práva k dítěti nemusí být upravena soudním rozhodnutím, pokud se dohodnou, jejich dohoda oběma vyhovuje a odpovídá zájmům a potřebám dítěte. Není-li dohoda mezi nimi možná, může kterýkoliv z nich podat návrh na zahájení soudního řízení.

Dle statistik jsou tři čtvrtiny rozhodnutí opatrovnických soudů ohledně péče o děti po rozchodu rodičů podloženy jejich dohodou (*Höhne – Palonciová*, 2021). Z pohledu odborníků (pracovníci OSPOD,⁶⁾ soudci, advokáti, mediátoři, psychologové a terapeuti), kteří se neřídka setkávají s těmi nekonfliktnějšími kauzami, mohou rodičovský konflikt posilovat zažitá stereotypy a mýty spojené s jednotlivými typy péče, jakož i faktická neznalost právní úpravy (*Barvíková*, 2019). Rozhodovací praxe opatrovnických soudů přitom není jednotná. Zájem dítěte může ovlivňovat velmi mnoho faktorů, vedle obecné právní úpravy a relevantní judikatury tak záleží zejména na vnímání a osobních postojích konkrétního soudce (*Trávníček*, 2015). Nejistota ohledně toho, jak soud jejich případ rozhodne, může rodiče podněcovat k zaujímání konfliktních strategií v soudním sporu.

Stávající právní úprava neposkytuje téměř žádná pravidla, jak mají jednotlivé typy péče fungovat. Na tomto místě se tedy krátce věnujeme tomu, jak bývají jednotlivé typy uspořádání naplňovány a praktikovány.

Svěření do péče jednoho z rodičů/vylučná péče znamená pouze rozhodnutí o tom, kdo z rodičů bude žít s dítětem ve společné domácnosti, převážně o něj pečovat a rozhodovat v jeho běžných denních záleži-

tostech. V rozporu s přesvědčením značné části laické i odborné veřejnosti (*Barvíková*, 2019; *Palonciová a kol.*, 2022; *Rogalewiczová*, 2019) a na rozdíl od některých jiných zemí nejsou v Česku rodičovská odpovědnost, povinnosti a práva druhého rodiče omezeny. Dítě zpravidla pobývá převážně u jednoho z rodičů, zatímco druhý (nerezidenční) rodič se s ním stýká v intervalech a v rozsahu dle dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu. U vylučné péče s rozšířeným stykem může být kontakt s nerezidenčním rodičem upraven tak, že se rozsahem blíží či rovná střídavé péči. Nerezidenční rodič je povinen hradit dítěti výživné ve stanovené výši.

Dítě svěřené do **střídavé péče** zůstává v péči obou rodičů s tím, že po určitém časovém úseku střídá bydliště rodičů, případně se rodiče střídají v jedné domácnosti u dítěte. Nejběžnější je střídání po týdnu, u mladších dětí obvykle po několika dnech, ale není vyloučeno ani nepravidelné rozdělení péče. Časové úseky, které dítě stráví s každým z rodičů, nemusí být stejně dlouhé (asymetrická střídavá péče). Pravidla v organizaci péče a úhradě nákladů⁷⁾ jsou obvykle specifikována v rozhodnutí soudu, popřípadě v dohodě rodičů, která může být formalizována schválením soudu.

U **společné péče** soud neupravuje, kdy má který z rodičů o dítě pečovat, u kterého z nich má bydlet ani kdo v jaké výši bude přispívat na jeho výživu. To klade vysoké nároky na schopnost rodičů komunikovat a kooperovat (*Tomešová*, 2021), soud proto nemůže dítě svěřit do společné péče bez souhlasu obou rodičů.

Výsledky kvalitativních šetření (*Barvíková*, 2019; *Lehmann – Barvíková*, 2023) naznačují značnou různorodost v naplňování jednotlivých typů péče. Pod stejným označením se lze setkat se zcela odlišnými fungováními a mezi odlišnými typy s podobnostmi a vzájemnými překryvy. Někteří rodiče považují za důležité, aby byl ve výroku soudního rozhodnutí uveden určitý typ péče, ta však od počátku probíhá jinak. To někdy odráží fakt, že v období rozchodu

4) podle § 906 a násl. zákona č. 89/2012, občanského zákoníku (dále jen OZ)

5) § 907 odst. 1 OZ

6) Orgány sociálně právní ochrany dětí při obecních úřadech obcí s rozšířenou působností.

7) Při střídavé péči je povinnost hradit výživné zpravidla určena oběma rodičům dle úrovně jejich příjmů, majetkových poměrů, schopností, možností a podílu na péči.

a řešení péče rodiče mnohdy trpí obavami, že je ten druhý bude chtít o děti připravit, a pokouší se pojistit si svou pozici volbou typu péče, který jim z hlediska práva zajistí silnější postavení. Nelze také pominout, že někteří rodiče volbou typu péče usilují o dosažení určitých pragmatických cílů, např. vyměření vyššího/nížšího či žádného výživného. Mnohdy se uspořádání péče mění v čase a tato změna často nebývá stvrzena či vyvolána novým soudním rozhodnutím. Tendencí je se dalším soudním přím spíše vyhýbat, neriskovat zhoršení vztahů, popřípadě výsledek soudního sporu, který by mohl být v rozporu s přáním rodiče (Barvíková, 2019; Lehmann – Barvíková, 2023).

Pokud jde o veřejné mínění, v Česku jsou formy rovnoměrné péče, spojované především se střídavou péčí, vnímány poměrně rozporuplně (Fučík, 2020; Paloncyová a kol. 2022; Barvíková a kol., 2022; Kuchařová a kol., 2020). K obecně sdíleným představám vážícím se ke střídavé péči patří obraz dítěte jako „batůžkáře“ bez skutečného domova, který tráví podstatnou část svého času zatěžujícím cestováním mezi domácnostmi rodičů, převážením svých věcí a jenž trpí pocitem neukotvení (srov. Dočkal, 2015; Kysilková, 2012; Fučík – Šolcová, 2022). Ve výzkumu veřejného mínění *Stabilita rodiny 2020* za „batůžkáře“ bez skutečného domova považovalo děti ve střídavé péči 47 % mužů a 55 % žen. Převážná většina veřejnosti (79 %) se přiklání k tomu, že střídavá péče dětem prospívá pouze, jsou-li rodiče schopni se spolu domluvit, a více než čtvrtina (28 %) má za to, že střídavá péče je pro dítě vždy horší než péče výlučná. Výlučná péče otce je pro nemalou část veřejnosti (47 % žen a 35 % mužů) přijatelná jen, když matka péči o dítě nezvládá, a to i přesto, že se naprostá většina (87 %) kloní k tomu, že otec dokáže o dítě pečovat stejně dobře jako matka (Paloncyová a kol., 2022).

Podle zkušeností soudců, advokátů a pracovníků OSPOD (Barvíková, 2019) matky usilují o svoji výlučnou péči po rozchodu zejména proto, že to byly ony, kdo se o děti i před rozchodem převážně staral, a chtějí tedy v tomto směru zachovat co největší kontinuitu. S tím je mnohdy spojen i strach ze ztráty kontaktu s dítětem a s omezením svého dosavadního

vlivu na jeho výchovu. Motivy bývají i ekonomické, v důsledku horší příjmové situace usilují ženy o výživné na děti hrazené otcem. Naopak mnozí otcové, kteří se staví proti výlučné péči matky, nechtějí, aby jejich role v životě dítěte byla redukována právě jen na hrazení nákladů a výživného.

Zkušenosti odborníků z praxe (Barvíková, 2019) dále naznačují, že střídavou péči v České republice častěji navrhují a prosazují otcové. Uchovat si vztah s dítětem, zůstat co nejlépe zapojeni v životě dětí, v péči o ně a v jejich výchově přitom mnohdy bývá jejich hlavním motivem. Střídavou péči vnímají jako spravedlivou pro oba rodiče. Někdy ovšem bývá preference typu péče vedena nezpracovanými emocemi rodičů a touhou ublížit či zkomplikovat život tomu druhému. Určité množství otců tedy návrh na střídavou péči slouží jako prostředek pomsty matce či nátlaku na ni.⁸⁾ Motivem bývá i představa, že si rodiče budou řešit záležitosti dětí každý po svém bez domluvy s druhým. Matky někdy spojují střídavou péči s určitou mírou stigmatizace sebe sama (mateřské selhání). Některé od ní odrazuje obava, že dítě od otce nebude dostávat výživné vůbec anebo v nižší výši než při výlučné péči. Současně více než otcové zvažují dopady střídání domovů na děti a častěji trvají na potřebě jednoho stabilního zázemí. Mnohdy se bojí omezení svého kontaktu s dítětem, pocitů prázdnoty v jeho nepřítomnosti. Matek, které střídavou péči akceptují, nicméně přibývá.

Motivace rodičů k prosazování různých typů péče se tak mohou dosti významně lišit. V následujícím textu se proto chceme zaměřit na to, jak rodiče docházejí k různým způsobům uspořádání péče. Kládeme si při tom následující otázky:

- S jakými preferencemi rodiče vstupovali do vyjednávání o rozdělení péče o děti po rozchodu a do jaké míry se na nich s druhým rodičem dítěte shodovali, případně k jakým konkrétním rozporům ohledně upřednostňovaného uspořádání mezi nimi docházelo? Souvisí to nějak s tím, zda se o úpravě péče po rozchodu soudili?
- Jak se uspořádání péče měnilo v čase a jak se do (ne)stability daného rozdělení péče promítla míra konfliktu při vyjednávání o rozdělení péče?

8) Některými matkami je obdobně využívána výlučná péče.

Cílem textu je tedy zachytit dynamiku vyjednávání o jednotlivých typech péče, která ústí v konkrétní porozchodové uspořádání péče.

DATA A METODIKA

Prezentované analýzy se opírají především o výsledky dotazníkového šetření *Dítě v rodičovském konfliktu 2021*, jehož výběrový soubor sestával z 1978 rodičů, kteří zažili rozvod či rozchod s druhým rodičem některého ze svých nezletilých dětí. Do výběrového souboru byli zařazeni rodiče, kteří žili s druhým rodičem svého nezletilého dítěte ve společné domácnosti alespoň po dobu tří měsíců a od jejich rozchodu, formalizovaného jako okamžik, kdy přestali žít ve společné domácnosti, uplynul alespoň jeden rok.⁹⁾ Respondent dále musel o toto dítě pečovat nebo se s ním minimálně jednou za měsíc vídat.

Protože nás zajímalo, jak se skutečné rozdělení péče případně liší od právního označení, byly jednotlivé typy péče operacionalizovány na základě počtu nocí v měsíci, které dítě obvykle tráví u každého z rodičů, a ne podle toho, jak rodiče praktikovaný typ péče nazývají. Abychom tuto definici odlišili od legislativně vymezených variant uspořádání péče, používáme pro rozdělení péče vycházející z počtu nocí u daného rodiče výrazy „převážná“ a „rovnoměrná“

péče. Za rovnoměrnou péči považujeme uspořádání, v němž dítě přespává u respondenta 9–21 nocí v měsíci nebo se rodiče ve stejném rozsahu u dítěte střídají. Jako převážnou péči označujeme rozdělení, v němž dítě tráví 22 nebo více nocí v měsíci u jednoho (rezidenčního) rodiče a maximálně 8 nocí v měsíci u rodiče druhého (nerezidenčního).¹⁰⁾

Výběrový soubor šetření byl sestaven na základě záměrného výběru tak, aby v něm byli zhruba stejně zastoupeni rodiče s převážnou a s rovnoměrnou péčí. Dalším požadavkem na výběrový soubor bylo, aby v něm byli ve stejné míře zastoupeni muži i ženy, a to ideálně v každém z typů péče. Protože neexistuje žádná opora pro vážení souboru, nelze na základě sebraných dat činit závěry o struktuře cílové populace z hlediska typů péče. Ze stejného důvodu rovněž nelze přistupovat k sebraným datům jako k reprezentativnímu souboru a sledovat rozložení jednotlivých proměnných na datech jako celku. Data však umožňují srovnávat skupiny rodičů s různým typem péče mezi sebou a zjišťovat, v čem se od sebe liší.¹¹⁾ Z důvodu zmíněného nastavení výběru a také proto, že předpokládáme, že v otázkách, které sledujeme, je u převážné péče podstatné, zda je respondent rezidenčním či nerezidenčním rodičem, jsme rozdělili soubor do šesti skupin dle typu péče a pohlaví, které se předkládaná analýza snaží porovnávat (viz tabulku 1).

Tab. 1: Zastoupení rodičů v hlavních kategoriích dle typu péče v době výzkumu a pohlaví

Share of parents in each of the main categories according to care arrangement at the time of the survey and gender

		Počet rodičů Number of parents	Procentuální zastoupení Percentage
Rodiče s převážnou péčí Parents with primary custody arrangements	Rezidenční matky / Residential mothers	570	28,8 %
	Nerezidenční matky / Non-residential mothers	26	1,3 %
	Rezidenční otcové / Residential fathers	180	9,1 %
	Nerezidenční otcové / Non-residential fathers	268	13,5 %
Ženy s rovnoměrnou péčí / Women with equally divided care		398	20,1 %
Muži s rovnoměrnou péčí / Men with equally divided care		536	27,1 %

Zdroj: Dítě v rodičovském konfliktu 2021.

Source: The Child in Parental Conflict 2021.

9) Pro rozložení doby uplynulé od rozchodu u jednotlivých skupin rodičů viz Přílohu 1.

10) Operacionalizace založená na počtu nocí trávených u toho kterého rodiče je v zahraniční literatuře častá. Nejčastěji se za rovnoměrnou péči považuje režim, v němž dítě tráví alespoň 30 % času v domácnosti každého z rodičů, objevují se však i vymezení odlišná (srov. např. Steinbach – Augustijn, 2022; Bakker, 2015; Kohutis, 2018; Vanassche a kol., 2013; Cancian a kol., 2014).

11) Znázorňované hodnoty proto uvádíme vždy odděleně za jednotlivé skupiny rodičů a neuvádíme je za celek.

Počet nerezidenčních matek je ve výběrovém souboru velmi nízký, uvádíme jej tedy jen pro úplnost a z analýz s podrobnějším tříděním dat tuto skupinu vynecháváme.

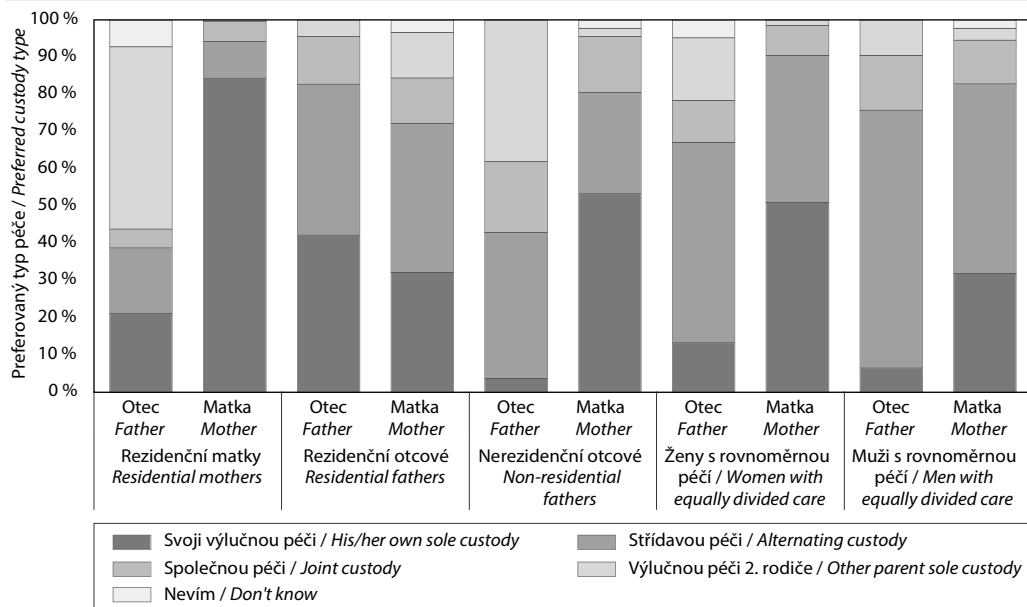
Pro interpretaci výsledků kvantitativních analýz využíváme rovněž výsledky kvalitativního šetření *Jak se vychovávají děti po rozchodu/rozvodu?* realizovaného formou 42 hloubkových rozhovorů s rodiči nezletilých dětí se zkušeností s některým z modelů uspořádání péče o děti po rozchodu. Rozhovory byly pořizovány od dubna 2021 do dubna 2022. Snahou bylo získat co nejpřesnější výzkumný soubor z hlediska modelů uspořádání péče o děti po rozchodu. Ve 24 rodinách byla v době výzkumu aplikována rovnoměrná péče a v 18 rodinách převážná péče respondenta či druhého rodiče. Poměr mužů a žen byl vyrovnaný.

VÝSLEDKY

K pochopení toho, jak probíhá rozhodování o způsobu uspořádání péče o děti po rozchodu, je důležité, jaké rozdělení péče rodiče v době, kdy se o ní rozhodovalo, preferovali.

Data naznačují rozdíly v počátečních preferencích v souvislosti s pohlavím i aktuálním typem péče. **Ženy si nejčastěji přály svou výlučnou péči.** Rezidenční matky původně preferovaly jiný typ péče jen výjimečně a mnohdy v tom byly s otcem dítěte zajedno (viz graf 2). Zároveň častěji než jiné skupiny respondentů neznají tehdejší preference druhého rodiče. To lze přičítat zřejmě tomu, že část z nich po rozchodu nezůstala s otcem dítěte v kontaktu. V rozhovorech někteří rodiče také uváděli, že matka by nikdy jiný typ péče než svou výlučnou nepřipustila –

Graf 2: Typ péče, který každý z rodičů po rozchodu preferoval, dle typu péče v době výzkumu a pohlaví respondenta (v %) / The type of physical custody that each parent preferred after separation according to care arrangement at the time of the survey and respondent's gender (in %)¹²⁾

Pozn.: Respondenti uváděli, jaký typ péče preferovali oni sami a jaký typ péče preferoval druhý rodič dítěte. V případě druhého rodiče jde tedy o pohled zprostředkovaný respondentem.

Note: Respondents indicated what type of care they themselves preferred and what type of care the child's other parent preferred. In the case of the second parent, this is therefore a view mediated by the respondent.

Zdroj: Dítě v rodičovském konfliktu 2021.

Source: *The Child in Parental Conflict* 2021.

12) Pro úplné znění otázek využitých v textu viz Přílohu 2.

v takových případech se matky o preference otců mnohdy nezajímaly a otcové považovali za zbytečné je komunikovat.¹³⁾

Svou výlučnou péčí zpočátku preferovalo také 14 z 26 dotázaných nerezidenčních matek, v polovině těchto rodin však o svou výlučnou péči stál i otec. Tyto údaje jsou ovšem vzhledem k nízkému počtu nerezidenčních matek pouze orientační. Co se týče respondentů – mužů, ti z nich, kteří jsou rezidenčními rodiči, si svou výlučnou péči přáli častěji než ostatní skupiny otců a výlučnou péči matky preferovali jen výjimečně. U nerezidenčních otců tomu bylo naopak. Byl mezi nimi také nemalý podíl těch, kdo upřednostňovali společnou péči obou rodičů. **Muži s rovnoměrnou péčí od počátku preferovali především střídavou či společnou péči** a většinou uvádějí, že totéž upřednostňovala i jejich partnerka. Zajímavé je, že ženy s **rovnoměrnou péčí** většinou udávají, že ony **si přály spíše svou výlučnou péči a střídavou péči si přál jejich partner**.¹⁴⁾ I výsledky kvalitativního šetření naznačují, že dohoda na střídavé péči bývá na straně matek častěji ústupkem otci nebo přímo jeho nátlaku. Motivací přitom bývá vyhnout se soudnímu boji s negativními dopady na děti a vztah s otcem. Považují-li ho za dobrého otce, ustoupí snáze. Pokud předpokládají, že by jiného výsledku nedosáhly bez soudní pře, mnohdy na střídavou péči přistoupí, aniž by se otci o své preferenci výlučné péče vůbec zmínily, takže muži nemusí znát jejich skutečné preference.

Uvedené preference naznačují, kde se zvýšenou pravděpodobností vznikají třetí plochy mezi rodiči. Podíváme-li se přímo na to, jak se preference ohledně rozdělení péče shodovaly či rozcházely v rodičovských párech, tedy zda dotázaní rodiče a jejich protějšky na počátku upřednostňovali stejný nebo různý model rozdělení péče, ukazuje se, že **se nejméně na pů-**

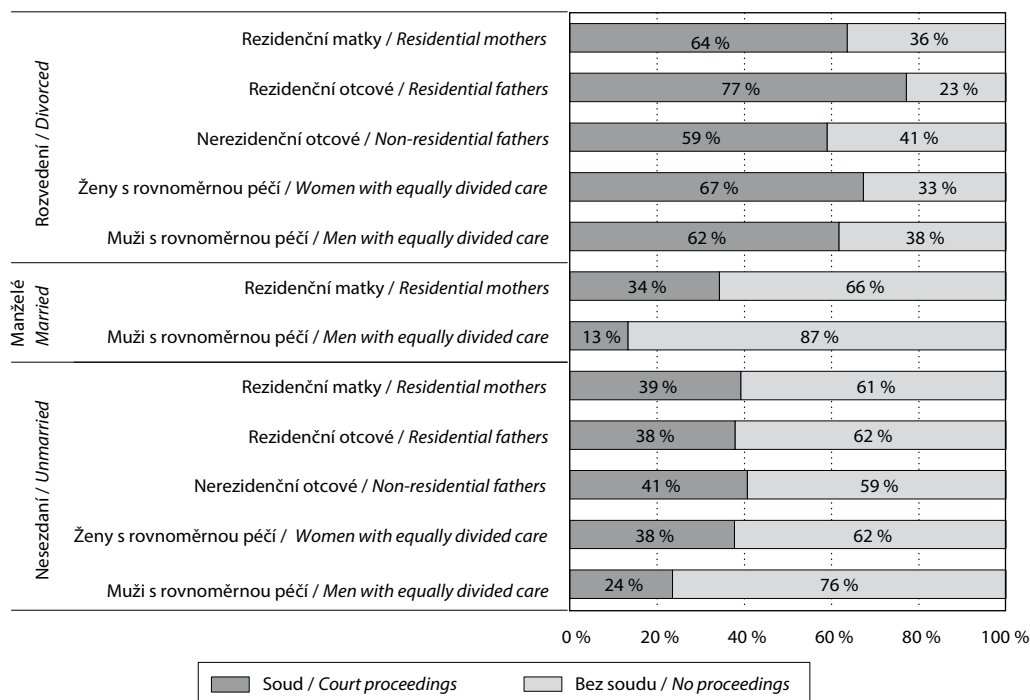
vodních preferencích shodli tam, kde dítě pobývá převážně u otce: rezidenční otcové uvedli shodné preference se svými partnerkami v 48 % případů. Poměrně **velká shoda panovala naopak u rodičovských párů, které v současnosti uplatňují převážnou péči matky:** u nerezidenčních otců dosáhla míra shody dvou třetin respondentů, u rezidenčních matek 61 %. **V případě rodičů s rovnoměrně rozdělenou péčí se do značné míry liší pocítovaná míra shody u mužů a u žen.** Zatímco jen třetina otců s rovnoměrnou péčí uvedla, že jejich partnerky měly odlišné preference ohledně rozdělení péče než oni sami, ženy s rovnoměrnou péčí uvedly odlišné preference partnera v 44 % případů.

Míra shody mezi rodiči se odráží v tom, zda se rodiče obrátili na soud. Jak bylo zmíněno v úvodu, soud upravuje rozdělení péče u rozvádějících se rodičů, a dále u ostatních rodičů, pokud se na něm sami nedokáží dohodnout. Zhruba dvě pětiny dotázaných rodičů, kteří prohlásili, že úpravu péče o dítě (zatím) soudně neřešili, však zároveň uvedly, že byly s druhým rodičem sezdání, nyní jsou však již rozvedení. Soud se u nich nicméně úpravou péče o dítě zabývat musel, neboť jde o podmínku rozvodu. Máme tedy za to, že pokud rozvedení rodiče uvedli, že se o úpravě péče nesoudili, dohodli se mimosoudně a soud pouze jejich dohodu potvrdil, případně se jeden z rodičů řízení neúčastnil a de facto se tedy rodiče spolu před soudem neocitli. Variantě mimosoudní dohody nasvědčuje skutečnost, že tímto způsobem odpovídali nejčastěji nerezidenční otcové a muži s rovnoměrnou péčí (graf 3), tedy ti rodiče, u nichž byla nejvyšší míra shody na uspořádání péče. Nejméně tuto možnost naopak udávali ti, jejichž dítě žije převážně u otce, což je skupina rodičů s nejnižší počáteční mírou shody na uspořádání péče.

13) Zjevná diskrepance mezi preferencemi rodičů udávanými rezidenčními matkami a nerezidenčními otci může být do značné míry dána tím, že výběrový soubor nezahrnuje rodiče, kteří se s dětmi vidají méně než jednou za měsíc, případně s nimi nejsou vůbec v kontaktu. Zatímco rezidenční matky a otcové vypovídali, když uváděli počáteční preference svého protějšku, i o rodičích, kteří v současnosti mají s dětmi jen omezený (či žádný) kontakt, nerezidenční rodiče, kteří figurují ve výběrovém souboru, jsou tou podskupinou nerezidenčních otců a matek, kteří se se svými dětmi pravidelně (minimálně jednou za měsíc) vidají.

14) V případě informace o tom, jaký typ péče upřednostňoval druhý rodič dítěte, je třeba mít na zřeteli, že o preferencích bývalých partnerů vypovídají respondenti a jde tedy o zprostředkovaný pohled na preference druhého rodiče, který nemusí odrážet jeho nevyslovená přání.

Graf 3: Podíl rodičů, kteří se soudili o úpravě péče o dítě, dle rodinného stavu, typu péče v době výzkumu a pohlaví respondenta (v %) / Proportion of parents who went to court over child custody arrangements according to marital status, care arrangement at the time of the survey, and respondent's gender (in %)

Pozn.: V případě (dosud) sezdaných rodičů nejsou uvedeny kategorie, které nejsou zastoupeny dostatečným počtem respondentů ($N < 30$).

Note: In the case of (still) married parents, categories that are not represented by a sufficient number of respondents ($N < 30$) are not listed.

Zdroj: Dítě v rodičovském konfliktu 2021.

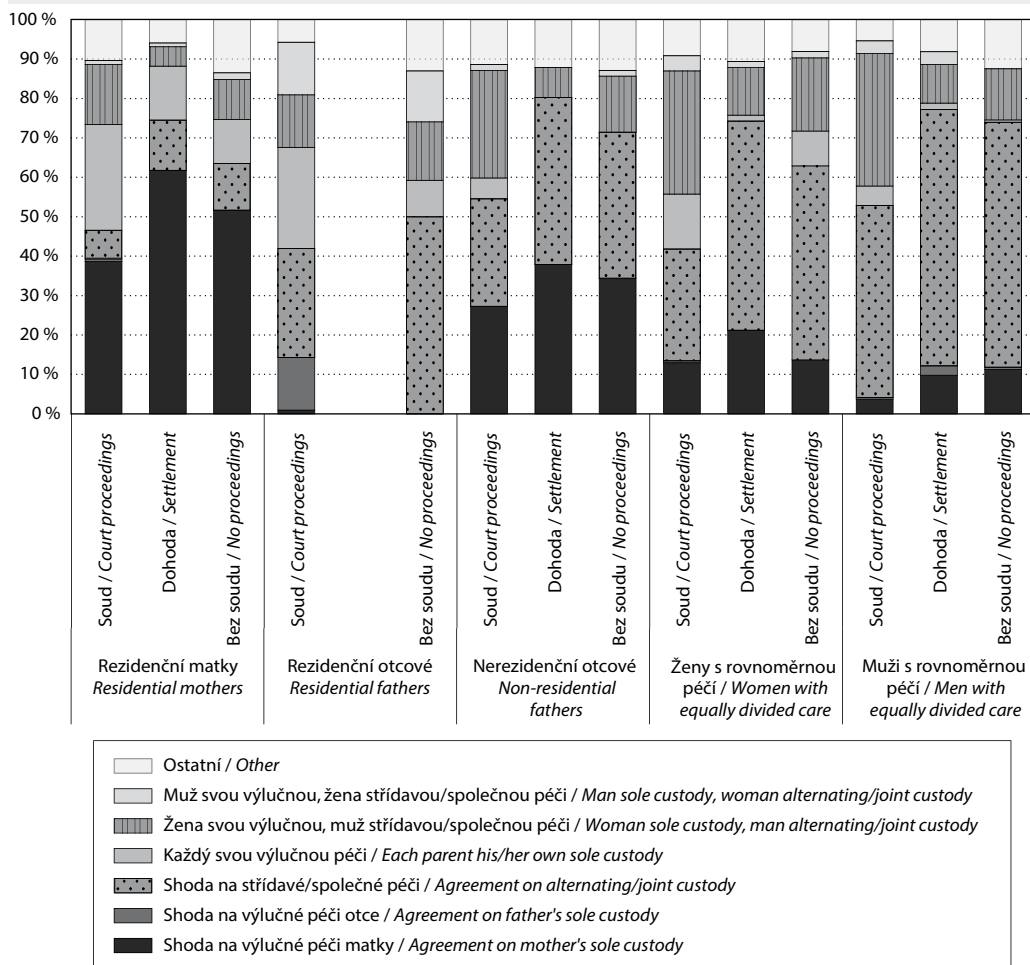
Source: The Child in Parental Conflict 2021.

Je nicméně zřejmé, že mezi rozvedenými rodiči, kteří uvedli, že se o uspořádání péče soudili, mohou být vedle rodičů neschopných dohody rovněž zcela nekonfliktní případy a tito rodiče pouze ve své odpovědi správně reflektovali skutečnost, že uspořádání péče o dítě u nich muselo být určeno či potvrzeno soudem. Lze však předpokládat, že u těch rozvedených, kteří odmítli, že by se uspořádáním péče o dítě v jejich případě zabýval soud, bude pravděpodobnost shody na upřednostňovaném typu péče vyšší. U rodičů nesezdaných je naopak zajímavější podíl rodičů, kteří se obrátili na soud, neboť u nich se lze domnívat, že dohoda na rozdělení péče nebyla v jejich rodině bez intervence soudu možná. Z tohoto porovnání vystupují muži s rovnoměrnou péčí, kteří připouštějí, že se soudili, ačkoli byli nesezdaní, výrazně méně často než ostatní skupiny rodičů. Rovněž mezi dosud sezdanými

rodiči byli muži s rovnoměrnou péčí výrazně častěji těmi, kdo se o péči nesoudili, to ovšem úzce souvisí s tím, zda někdo z partnerů (již) požádal o rozvod. Soud o úpravě péče totiž udávají mezi dosavadními manželi převážně ti, u nichž již probíhá rozvodové řízení, a naopak neudávají jej ti, u nichž zatím nikdo o rozvod nepožádal.

Zajímalo nás dále, jaké konkrétní rozpory a kombinace preferencí obou rodičů předcházely současnému rozdělení péče, a to v souvislosti s tím, zda o něm někdy rozhodoval soud (bez ohledu na rodinný stav). Tato analýza potvrzuje, že napříč všemi skupinami rodičů **se na soud obracejí především ti, kteří nenacházejí ve svých představách o rozdělení péče shodu:** rodiče, kteří se soudili, byli skutečně nejméně často ve shodě se svým protějškem, a to především pokud jde o ty, jejichž dítě žije u otce, a o ženy s rovno-

Graf 4: Typ péče upřednostňovaný zpočátku oběma rodiči v souvislosti s tím, zda se rodiče soudili, dle typu péče v době výzkumu a pohlaví respondenta (v %) / Type of custody initially preferred by both parents in relation to whether the parents went to court, according to care arrangement at the time of the survey and respondent's gender (in %)

Pozn.: Protože se rozvedení rodiče, kteří uvedli, že se nesoudili, zařadili mezi nesoudící se rodiče de facto chybně, přistupujeme k nim jako ke zvláštní kategorii („Dohoda“). Neuvádíme rezidenční otce, kteří uvedli, že se o péči nesoudili, přestože jsou rozvedeni (N = 21). Ve všech ostatních kategoriích je více než 50 respondentů.

Note: Since divorced parents who reported that they did not go to court de facto misclassified themselves as non-litigating parents, we treat them as a special category („Settlement“). We don't list residential fathers who stated that they did not settle the custody arrangements in court, even though they are divorced (N = 21). There are more than 50 respondents in all the other categories.

Zdroj: Dítě v rodičovském konfliktu 2021.
Source: The Child in Parental Conflict 2021.

měrnou péčí (ony i rezidenční otcové se tehdy, pokud se soudili, se svými protějšky shodli v 42 % případů; viz graf 4). **Největší soulad v preferencích se naopak obecně ukazuje u rozvedených rodičů, kteří uvedli, že se o péči nesoudili, a u nichž předpokládáme mimosoudní dohodu.**

Není překvapivé, že **shoda na konkrétním typu péče byla nejčastější u těch rodičů, kteří nevedli soudní spor a praktikují danou péči v současnosti.** Výjimkou jsou v tomto ohledu rezidenční otcové, u nichž v žádném případě nedošlo ke shodě na výlučné péči otce, pakliže se ohledně péče nesoudili. Lze se

domnívat, že se tito rodiče dohodli s partnerkou nejprve na střídavé či společné péči (tuto variantu uvedla přesně polovina z nich) a k rozdělení péče, v němž dítě pobývá převážně u otce, došli později.

Podstatnější je však otázka, v čem tkvěly případné rozpory. U **rezidenčních matek** (soudících i nesoudících se) a **soudících se rezidenčních otců** šlo převážně o to, že **oba rodiče chtěli svou vlastní výlučnou péči** (srov. graf 4). Rezidenční otcové jsou mezi rodiči jediní, mezi nimiž byl podstatnější podíl (13 %) těch, kdo uváděli, že otec dítěte usiloval o svou výlučnou péči, zatímco matka o péči střídavou. V takových případech matka patrně věděla, že péči sama nezvládne, ale chtěla si zachovat svůj rovnocenný podíl na ní. **Rodiče s rovnoměrnou péčí se ve sporných případech soudili převážně proto, že matka upřednostňovala svou výlučnou péči, zatímco otec péči střídavou či společnou.** U žen byl tento rozpor častější než shoda s druhým rodičem na střídavé či společné péči (31 % soudících se žen s rovnoměrnou péčí uvedla tento rozpor, shodu na střídavé / společné péči uvedlo 28 % z nich).

Ač se preference soudících se rodičů většinou rozcházel, neznamená to, že soudy vždy rozhodovaly proti vůli některého z nich. Mnozí dosáhli dohody v průběhu soudního řízení, takže se soudy ve výsledku mohly opřít o jejich dohodu. **V prvním soudním řízení rozhodly soudy na základě dohody u 70 % všech soudících se respondentů**, jednotlivé skupiny rodičů se v tom statisticky neliší. U nerezidenčních otců a mužů s rovnoměrnou péčí však hrálo podstatnou roli to, zda se jednalo o rodiče rozvádějící se, nebo o rodiče nesezdané, kteří se obrátili na soud. V prvním případě byl podíl těch, u nichž se soud mohl ve svém verdiktu opřít o dohodu rodičů, vysoký (v obou případech přesáhl tři čtvrtiny případů), zatímco nesezdaní rodiče z těchto kategorií se většinou s partnerkami nedohodli (soud rozhodoval bez dohody rodičů v nadpoloviční většině případů). To, že k dohodě dospěly až v průběhu soudního řízení (a tedy nikoli ještě před ním), uvádějí nejčastěji ženy s rovnoměrnou péčí (27 % z nich; u ostatních kategorií rodičů se tento podíl pohybuje mezi 15 a 19 %).

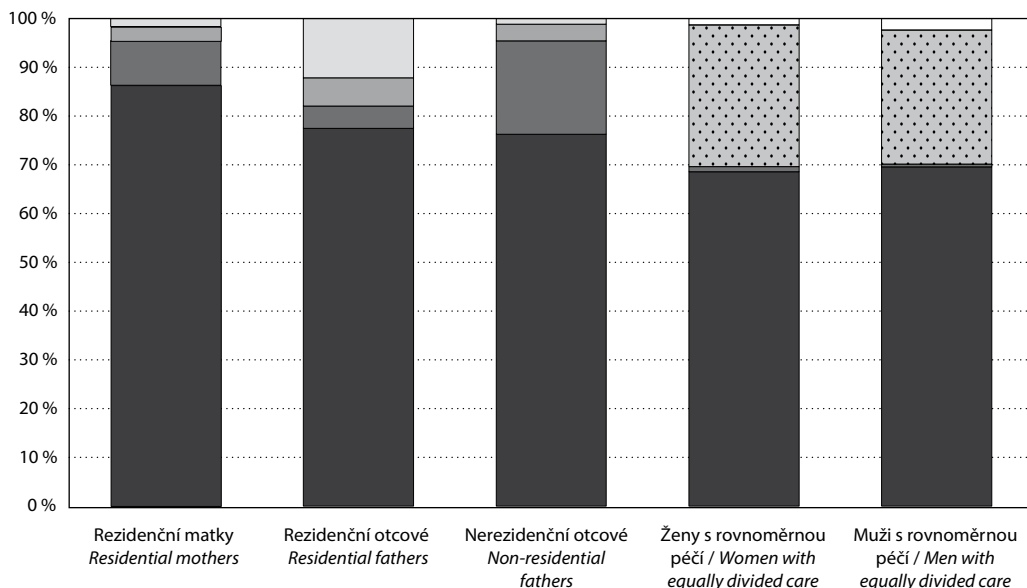
Současné uspořádání péče nemusí být stejné jako bezprostředně po rozchodu. Zajímalo nás tedy, zda

a případně jakým způsobem se měnilo v čase. **Největší stabilitu v uspořádání péče zaznamenaly rezidenční matky**, mezi nimiž jen přibližně každá sedmá uvedla, že v období bezprostředně po rozchodu u nich dítě přespávalo jiný počet nocí než nyní (graf 5). U rezidenčních i nerezidenčních otců nastala oproti tomu změna v počtu nocí, které dítě trávilo v jejich domácnosti, téměř ve čtvrtině a u rodičů s rovnoměrnou péčí bezmála v třetině případů. **Pokud rodiče dospěli k rovnoměrné péči postupně, většinou tomu bylo z původně převážné péče matky.** Případy, kdy dítě původně žilo u otce, jsou spíše výjimečné. Tomu odpovídá i to, že mezi nerezidenčními matkami uvedla každá druhá, že zpočátku byla péče uspořádána jinak než v současnosti. Jde však jen o orientační údaj. V kvalitativním šetření jsme se s otci, jejichž děti byly od počátku v jejich převážné péči, setkávali jen ve spojení se závažnými problémy matky (závislost na alkoholu či jiných návykových látkách, psychické obtíže aj.), pro které by sama péči nezvládala, či v případě jejího nezájmu o děti.

U respondentů, jejichž dítě pobývá převážně u jednoho z rodičů, hraje roli v případných změnách to, zda dítě žije u matky či u otce. **Došlo-li ke změnám u rodičů, jejichž dítě je v péči matky**, pak se převážně jednalo o změnu počtu nocí, které dítě tráví u otce, případně o to, že u něj dítě začalo / přestalo přespávat, **rozsah těchto změn však neznamenal přechod k jinému typu péče.** Pokud u nich přece jen k větší změně došlo, většinou rodiče od rovnoměrného rozdělení péče došli k uspořádání, v němž dítě pobývá u matky. **U rodičů, jejichž dítě žije s otcem**, je tomu jinak. Pokud u nich nastala změna v uspořádání péče, pak **obvykle žilo dítě původně s matkou a v současnosti pobývá u otce**, tzn. dítě žije u jiného z rodičů než na počátku, stále však jde o převážnou péči jednoho z rodičů. U respondentů kvalitativního šetření děti přecházely (zejména v pubertě a dospívání) do péče otce na přání dítěte (vztahové problémy s matkou či jejím novým partnerem), kvůli náročnému chování dítěte, jež matka nezvládala, či kvůli vážným osobním problémům matky (závislosti apod.). Kontakt s nerezidenčním rodičem se v období dospívání často rozvolňuje. Přechod z rovnoměrné péče k převážné vedle vztahových důvodů souvisel nejčastěji s tím, že dítěti přestala změna bydliště vyhovovat. Změny

Graf 5: Změny v uspořádání péče dle typu péče v době výzkumu a pohlaví respondenta (v %)

Changes in care arrangements according to care arrangement at the time of the survey and respondent's gender (in %)

Pozn.: N = 1891 (nejso zahrnuti rodiče, kteří uvedli, že si nepamatují, jak byla péče bezprostředně po rozchodu uspořádána, a nerezidenční matky). V přehledu není zobrazena možnost, kdy dítě žilo zpočátku jinde než u rodičů, kterou zvolilo jen 7 respondentů.

Note: N = 1891 (parents who stated that they did not remember how care was arranged immediately after the separation and non-residential mothers are not included). The graph does not include cases in which the child initially lived somewhere else than with the parents, which was the case of only 7 respondents.

Zdroj: Dítě v rodičovském konfliktu 2021.

Source: The Child in Parental Conflict 2021.

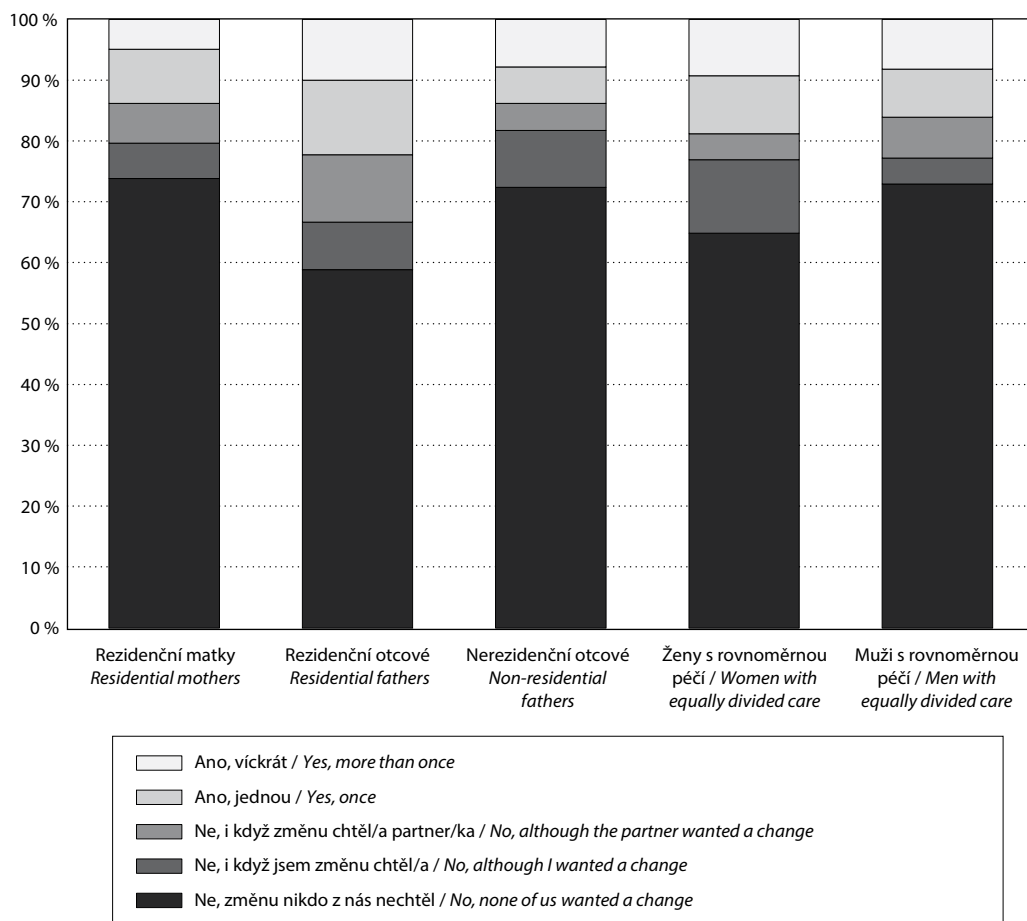
v nastavení péče jsou však mnohdy projevem všímavosti rodičů k měnícím se potřebám dětí a nelze je proto vnímat jen negativně.

O míře spokojenosti s daným uspořádáním péče si lze nepřímou učinit obrázek na základě dotazu na změny v rozdělení péče bez soudního řízení. Zde uvádějí především rodiče, jejichž dítě pobývá u matky, a muži s rovnoměrnou péčí (u všech těchto skupin téměř tři čtvrtiny), že se bez soudního řízení rozdělení péče u nich nikdy neměnilo a že změnu ani žádný z rodičů nechtěl (graf 6). To, že se uspořádání bez zásahu soudu měnilo, a to mnohdy i víckrát, uvádějí naopak především rodiče, jejichž dítě žije s otcem

(22 % rezidenčních otců), a ženy s rovnoměrnou péčí (19 %). Případnou nespokojenost však ilustruje zejména podíl respondentů, kteří uvedli, že rozdělení péče se bez soudního řízení nezměnilo, ačkoli některý z rodičů takovou změnu chtěl. Ukazuje se, že **změnu v uspořádání péče si přejí především matky, a to buďto pokud dítě pobývá převážně u otce** (u rezidenčních otců si v 11 % případů matka přála změnu, která nenastala), **anebo pokud je péče rozdělena rovnoměrně** (nenaplněné přání matky uvedlo 12 % žen a 7 % mužů s rovnoměrnou péčí).

K odpovědi, že změna bez soudního řízení u nich neproběhla, neboť ji nikdo nechtěl, ve všech katego-

Graf 6: Změnilo se někdy od rozchodu rozdělení péče o dítě na dobu delší než 3 měsíce bez soudního řízení? Dle typu péče v době výzkumu a pohlaví respondenta (v %) / Has the care arrangement ever changed for a period of more than 3 months since the separation without court proceedings? According to care arrangement at the time of the survey and respondent's gender (in %)

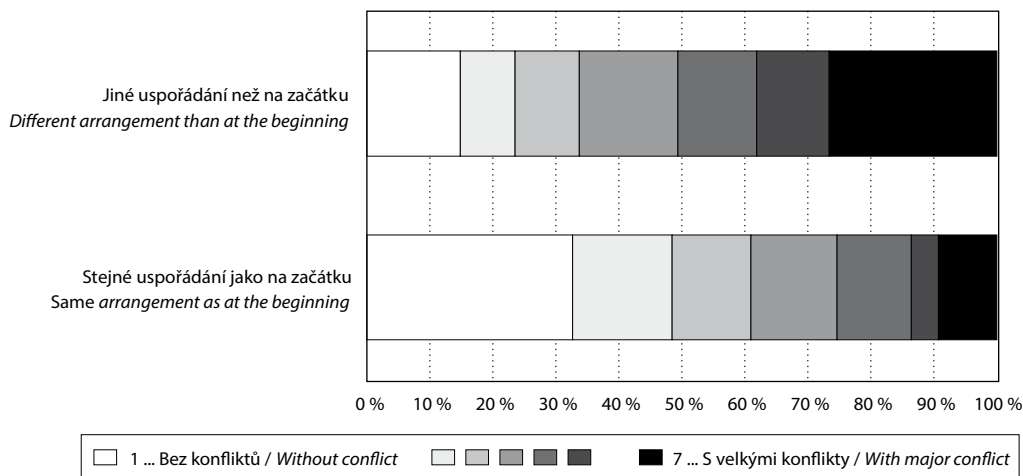

Zdroj: Dítě v rodičovském konfliktu 2021.
Source: The Child in Parental Conflict 2021.

riích rodičů nejvíce inklinují ti, u nichž předpokládáme, že se v rámci rozvodu na uspořádání péče většinou dohodli mimosoudně. Rodiče, kteří absolvovali soudní řízení, zase obecně častěji uvádějí, že taková změna neproběhla, přestože některý z rodičů si změnu přál. To může naznačovat, že **pro nezanedbatelnou část rodičů, kteří se soudili, není možné vyjednat další změny v uspořádání péče** vzhledem k obtížné vzájemné komunikaci. To je může nutit setrvávat v nevyhovujícím nastavení nebo k dalšímu soudnímu procesu.

Zjišťovali jsme konečně i souvislost existence konfliktů provázejících domluvu na uspořádání péče těsně po rozchodu se změnami nastavení péče v čase. U všech kategorií rodičů se ti, kdo nyní praktikují stejný model péče jako těsně po rozchodu, potýkali při jeho vyjednávání výrazně méně často s konflikty než ti, u nichž se uspořádání péče změnilo (graf 7). Úprava péče založená na konsensu či alespoň na kompromisu tak má zjevně předpoklady pro to, aby byla stabilní, na rozdíl od uspořádání, které vzešlo ze sporu a v němž je jeden z rodičů „vítěz“ a druhý „poražený.“

Graf 7: Míra konfliktu při domlouvání o rozdělení péče v prvních 3 měsících po rozchodu v souvislosti s následnými změnami v rozdělení péče (v %) / The degree of conflict in negotiations over the parental care arrangement in the first 3 months after separation in relation to subsequent changes in the division of care (in %)

Pozn.: N = 1 637 (nejsou zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že v prvních třech měsících po rozchodu nezůstali s druhým rodičem v kontaktu nebo o rozdělení péče s druhým rodičem nemluvíli).

Note: N = 1 637 (respondents who indicated that they did not stay in contact with the other parent or did not discuss the care arrangement with the other parent in the first three months after the separation are not included).

Zdroj: Dítě v rodičovském konfliktu 2021.

Source: The Child in Parental Conflict 2021.

ZÁVĚR

K existenci předsudků a mnohdy mylných představ o jednotlivých typech péče o děti po rozchodu rodičů přispívá absence vědeckých poznatků, jež by se opíraly o empirická data mapující skutečné chování aktérů v procesu vyjednávání o uspořádání péče. I proto tento text na základě unikátních dat přibližuje cestu, která vedla k různým způsobům rozdělení péče mezi rodiče.

Potvrzuje se, že ženy většinou preferují svou výlučnou péči, přičemž legitimitu tohoto požadavku odvíjejí od převládající praxe (v Česku zejména výlučná péče matky). U mužů je variabilita jimi upřednostňovaných uspořádání větší. Jejich preference mimo jiné odrážejí to, co považují v dané situaci za dosažitelné, pokud se od převládající praxe chtějí odchýlit. Nezanedbatelná část otců však výlučnou péči matky přímo považuje za optimální formu péče o děti. V této souvislosti se ukazuje významný vliv představy o tom, co je ve společnosti běžné, neboť k takovéto normě se jednotlivci vztahují jako k referenčnímu modelu. Od něj se potom odvíjejí jejich strategie při vyjednávání o uspořádání péče.

Zatímco pro muže střídavá péče představuje uspořádání, které je zpravidla v souladu s jejich představami, pro ženy bývá spíše výsledkem kompromisu či dohody s otcem dítěte v kontextu soudního řízení než jejich dobrovolné volby. S tím souvisí i její hodnocení muži a ženami.

Výlučná péče otce se – coby uspořádání, jež je v protikladu k referenčnímu modelu rozdělení péče – málokdy zakládá na shodě rodičů, což může ústít (i opakovaně) v soudní spory. Je to také uspořádání, které se ustavilo málokdy hned od začátku a které se z tohoto hlediska jeví jako nejméně dlouhodobé. V mnoha případech jde spíše o vyústění nestabilní situace či důsledek změn v rodinné konstelaci. K četným změnám došlo u rodičů s tímto typem péče jak v souvislosti se soudními řízeními, tak i bez nich.

Jako výchozí model je obvykle zvolena výlučná péče matky. Ovšem v těch případech, kdy na tomto uspořádání nepanuje shoda nebo se změní situace rodiny, mohou rodiče přejít k rovnoměrnějšímu rozdělení péče, případně se dítě přesune do péče otce. Především

posledně jmenovaná situace se ovšem zřejmě mnohdy děje v kontextu konfliktu mezi rodiči a nezřídka je do tohoto vývoje zapojen soud. Právě konfliktní případy se dostávají k soudu výrazně častěji než ty nekonfliktní, což může vychylovat soudní statistiky týkající se uspořádání péče o děti po rozchodu.

Relativně trvalejší se jeví být ta uspořádání, na nichž se rodiče dohodli hned na počátku, případně se k nim postupně propracovali jako ke kompromisnímu řešení. Rozdělení péče prosazené navzdory některému z rodičů je potenciálně nestabilní a často vyžaduje (opakovanou) soudní intervenci. Konflikt mezi rodiči znemožňující vzájemnou dohodu se tak jeví být rizikovým faktorem nejen z hlediska prospěchu dětí, ale i rodičů, kteří v jeho důsledku nemo-

hou realizovat své představy o rozdělení péče a/nebo v jejich zájmu musí podstupovat soudní spory.

Na základě námi využitých dat a informací se podařilo zmapovat náročnost vyjednávání o jednotlivých typech péče z hlediska pozic, jež rodiče zaujímají. Vzhledem k tomu, že použitá data byla získána jak od rodičů sezdáných a těch, kteří se kvůli nastavení péče obrátili na soud, tak od rodičů nesezdáných a těch, mezi nimiž v tomto ohledu panoval konsensus, je v textu zachyceno i rozhodování rodičů, kteří nefigurují v existujících statistikách. Námi použitá data naopak nemohou přinést odpověď na otázku, jak je rovnoměrná péče v populaci rodičů po rozchodu rozšířena, a tímto směrem je potřeba zaměřit další výzkum, např. v rámci rozsáhlejších šetření populace.

Literatura

- Augustijn, L. 2021. The relation between joint physical custody, interparental conflict, and children's mental health. *Journal of Family Research* 33(3), s. 613–636. DOI: <https://doi.org/10.20377/jfr-621>.
- Bakker, W. 2015. *Post-separation families: Residential arrangements and everyday life of separated parents and their children*. Dissertation. Enschede: Ipskamp Drukkers B.V.
- Barvíková, J. 2019. *Zpráva z fokusních skupin Děti v rodičovském konfliktu. Výsledky předvýzkumu v rámci projektu Dopady míry rodičovského konfliktu na dítě a role, jakou v nich hraje konkrétní forma porozvodového uspořádání péče* [online]. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vv_003.pdf.
- Barvíková, J. – Höhne, S. – Palonciová, J. – Žáčková, L. 2022. Porozvodová péče o děti ve veřejném mínění a možné implikace. *Policy Papers VÚPSV, v. v. i., 1*. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/download/policy-papers-vupsv-v-v-i-c-1-2022/?wpdmdl=15428&refresh=637bedd726eb41669066199>.
- Bastais, K. – Pasteels, I. 2019. Is Joint Physical Custody in the Best Interests of the Child? Parent-Child Relationships and Custodial Arrangements. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(11–12), s. 3752–3772. DOI: <https://doi.org/10.1177/0265407519838071>.
- Bergström, M. – Fransson, E. – Modin, B. – Berlin, M. – Gustafsson, P. A. – Hjern, A. 2015. Fifty moves a year: is there an association between joint physical custody and psychosomatic problems in children? *Journal of Epidemiology and Community Health*, 69, s. 769–774. DOI: <http://dx.doi.org/10.1136/jech-2014-205058>.
- Braver, S. L. – Lamb, M. E. 2018. Shared Parenting After Parental Separation: The Views of 12 Experts. *Journal of Divorce & Remarriage*, 59(5), s. 372–387. DOI: <https://doi.org/10.1080/10502556.2018.1454195>.
- Braver, S. L. – Votruba, A. M. 2018. Does Joint Physical Custody “Cause” Children's Better Outcomes? *Journal of Divorce & Remarriage*, 59(5), s. 452–468. DOI: <https://doi.org/10.1080/10502556.2018.1454203>.
- Cancian, M. – Meyer, D. R. – Brown, P. R. – Cook, S. T. 2014. Who Gets Custody Now? Dramatic Changes in Children's Living Arrangements After Divorce. *Demography*, 51(4), s. 1381–1396. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13524-014-0307-8>.
- Český statistický úřad. 2021. *Zaostřeno na ženy a muže 2021* [online]. Praha: ČSÚ. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142141209/30000221.pdf/6c6dfcee-a1e1-4f73-a6a0-8fba06487154?version=1.11>.
- Český statistický úřad. 2022. *Zaostřeno na ženy a muže 2022*. [online]. Praha: ČSÚ. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/164109064/30000222.pdf/aa11b900-b0b6-42ed-b23c-85d17bcd8060?version=1.6>.
- Český statistický úřad. 2023a. *Vývoj obyvatelstva České republiky – 2022*. [online]. Praha: ČSÚ. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/191186447/13006923.pdf/502e34ad-0540-4378-9cb1-fa19fbd4cb?version=1.6>.

- Český statistický úřad. 2023b. *Zaostřeno na ženy a muže 2023*. [online]. Praha: ČSÚ. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/190557314/30000223.pdf/61332597-e418-4773-b086-7ce8aa34e49b?version=1.1>.
- Dočkal, P. 2015. *Střídavá péče po rozvodu*. Diplomová práce. Vedoucí: JUDr. Lenka Westphalová, Ph.D. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnícká fakulta. Dostupné z: https://theses.cz/id/qk3bb9/Diplomov_prce_KOMPLETN.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dalkoholismus%20d%C4%9Bt%3CAD%26start%3D75.
- Emery, R. E. 2009. Joint Physical Custody: Is joint physical custody best, or worst, for children? [online]. *Psychology Today*. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/divorced-children/200905/joint-physical-custody> (cit. 4. 9. 2023).
- Fehlberg, B. – Smyth, B. – Maclean, M. – Roberts, C. 2011. *Caring for children after parental separation: would legislation for shared parenting time help children?* Family Policy Briefing 7. University of Oxford. ISBN 978-0-9562623-2-5 (eBook).
- Fransson, E. – Brolin Låftman, S. – Östberg, V. – Hjern, A. – Bergström, M. 2018. The Living Conditions of Children with Shared Residence – the Swedish Example. *Child Indicators Research*, 11(3), s. 861–883. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12187-017-9443-1>.
- Fučík, P. 2020. Public Attitudes Toward Shared Custody: The Czech Republic. Pp. 253–270. In: Mortelmans, D. (eds.). *Divorce in Europe: New Insights in Trends, Causes and Consequences of Relation Break-ups*. European Studies of Population 21. Cham: Springer. Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-3-030-25838-2_12. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-25838-2_12.
- Fučík, P. – Šolcová, M. 2022. Vliv střídavé péče na děti – přehledová studie zahraničních zdrojů. *Sociální studia*, 19(2), s. 35–54. Dostupné z: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/32988/28399. DOI: <https://doi.org/10.5817/SOC2022-32988>.
- Hakovirta, M. – Haapanen, M. 2023. Joint physical custody (JPC) in Finland. International and Interdisciplinary Workshop on Joint Physical Custody, Gerhard-Mercator-Haus, University of Duisburg-Essen, Duisburg, 10. 3. 2023.
- Höhne, S. – Palonciová, J. 2021. Péče a výživa dětí po rozchodu rodičů podle výsledků opatrovnických řízení. *Demografie*, 63(1), s. 3–21. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/143550791/13005321q1_3-21.pdf/1b601bb1-def9-4b3a-8e54-8caf54c6526d?version=1.1.
- Kohutis, E. A. 2018. Commentary on: Joint versus sole physical custody: Outcomes for children independent of family income or parental conflict. *Journal of Child Custody*, 15(3), s. 211–217. DOI: <https://doi.org/10.1080/15379418.2018.1539937>.
- Kuchařová, V. – Barvíková, J. – Höhne, S. – Nešporová, O. – Palonciová, J. – Vidovičová, L. 2020. *Zpráva o rodině 2020*. [online]. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/download/zprava-o-rodine-2020/?wpdmml=8928&refresh=63590e06e2cb51666780678>.
- Kysilková, P. 2012. *Střídavá péče*. Bakalářská práce. Vedoucí: doc. PhDr. Dana Knotová, Ph.D. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/350143/ff_b/Bakalarska_prace.pdf.
- Lehmann, Š. – Barvíková, J. 2023. *Dítě v rodičovském konfliktu I. Uspořádání péče o děti po rozchodu rodičů – představy, preference a realita*. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_545.pdf.
- Mahrer, N. E. – O’Hara, K. – Sandler, I. N. – Wolchik, S. A. 2018. Does Shared Parenting Help or Hurt Children in High Conflict Divorced Families? *Journal of Divorce & Remarriage*, 59(4), s. 324–347. DOI: <https://doi.org/10.1080/10502556.2018.1454200>.
- McIntosh, J. – Chisholm, R. 2008. Cautionary notes on the shared care of children in conflicted parental separation. *Journal of Family Studies*, 14(1), s. 37–52. DOI: <https://doi.org/10.5172/jfs.327.14.1.37>.
- Merla, L. – Dedonder, J. – Nobels, B. – Murru, S. 2021. The SOHI: Operationalizing a New Model for Studying Teenagers’ Sense of Home in Post-divorce Families. Pp. 155–180. In: Bernardi, L. – Mortelmans, D. (eds.). *Shared Physical Custody: Interdisciplinary Insights in Child Custody Arrangements*. European Studies of Population 25. Cham: Springer. ISBN 978-3-030-68479-2 (eBook). DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-68479-2_8.
- Moyer, S. 2004. *Child Custody Arrangements: Their Characteristics and Outcomes*. Background paper. Department of Justice Canada.
- Neale, B. – Flowerdew, J. Smart, C. 2003. „Drifting Towards Shared Residence? *Family Law*, 33(12), s. 904–908.
- Nielsen, L. 2015. Shared Physical Custody: Does It Benefit Most Children? *Journal of the American Academy of Matrimonial Lawyers*, 28(1), s. 79–138.
- Nielsen, L. 2018. Joint Versus Sole Physical Custody: Children’s Outcomes Independent of Parent–Child Relationships, Income, and Conflict in 60 Studies. *Journal of Divorce & Remarriage*, 59(4), s. 247–281. DOI: <https://doi.org/10.1080/10502556.2018.1454204>.
- Nøkleby, H. – Holt, T. 2023. Norwegian. Joint physical custody (JPC) in Finland. International and Interdisciplinary Workshop on Joint Physical Custody, Gerhard-Mercator-Haus, University of Duisburg-Essen, Duisburg, 10. 3. 2023.

- Palonciová, J. – Barvíková, J. – Höhne, S. – Kuchařová, V. 2019. *Neúplné rodiny*. [online]. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_469.pdf.
- Palonciová, J. – Höhne, S. – Barvíková, J. – Žáčková, L. (Janurová, K.) 2022. *Stabilita rodiny a porozchodová péče o děti ve veřejném mínění*. [online]. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_509.pdf.
- Pemová, T. – Ptáček, R. 2020. *Sdílené rodičovství. Manuál pro rodiče*. Národní institut pro děti a rodinu. Dostupné z: <https://sdilenerodicovstvi.cz/files/Manual-rodice-onlineISBN-web.pdf>.
- Podnět Výboru pro práva dítěte ze dne 12. 3. 2020 ve věci dlouhodobě nepříznivé situace rodinně-právního a opatrovníckého soudnictví. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/ze-zasedani-vyboru/vybor-pro-prava-ditete-vyzval-ke-zlepseni-opatrovniceke-soudnictvi-180252/>.
- Rogalewiczová, R. 2019. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Prague: Leges.
- Smyth, B. – Chisholm, R. – Rodgers, B. – Son, V. 2014. Legislating for shared-time parenting after parental separation: Insights from Australia? *Law and Contemporary Problems*, 77(1), s. 109–149.
- Steinbach, A. 2019. Children's and Parents' Well-Being in Joint Physical Custody: A Literature Review. *Family Process*, 58(2), s. 353–369. DOI: <https://doi.org/10.1111/famp.12372>.
- Steinbach, A. – Augustijn, L. 2022. Children's Well-Being in Sole and Joint Physical Custody Families. *Journal of Family Psychology*, 36(2), s. 301–311. DOI: <https://doi.org/10.1037/fam0000875>.
- Steinbach, A. – Helms, T. 2023. Joint Physical Custody in Germany. International and Interdisciplinary Workshop on Joint Physical Custody, Gerhard-Mercator-Haus, University of Duisburg-Essen, Duisburg, 9. 3. 2023.
- Tomešová, J. 2021. Proč by mělo být dítě svěřováno do společné péče obou rodičů? [online]. *Právní prostor*, 2. 9. 2021. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/proc-melo-byt-dite-sverovano-do-spolecne-pece-obou-rodicu>.
- Trávníček, M. 2015. *Střídavá péče*. Prague: C. H. Beck.
- Trinder, L. 2010. Shared residence: a review of recent research evidence. *Child and Family Law Quarterly*, 22(4), s. 475–498.
- Turunen, J. 2017. Shared Physical Custody and Children's Experience of Stress. *Journal of Divorce & Remarriage*, 58(5), s. 371–392. DOI: <https://doi.org/10.1080/10502556.2017.1325648>.
- Turunen, J. 2023. The legal context of shared physical custody in Sweden. International and Interdisciplinary Workshop on Joint Physical Custody, Gerhard-Mercator-Haus, University of Duisburg-Essen, Duisburg, 10. 3. 2023.
- Vanassche, S. – Sodermans, A. K. – Matthijs, K. – Swicegood, G. 2013. Commuting between two parental households: The association between joint physical custody and adolescent wellbeing following divorce. *Journal of Family Studies*, 19(2), s. 139–158. DOI: <https://doi.org/10.5172/jfs.2013.19.2.139>.
- Zákon č. 89/2012, občanský zákoník.
- Zartler, U. 2023. JPC in Austria – Insights from qualitative research with children. International and Interdisciplinary Workshop on Joint Physical Custody, Gerhard-Mercator-Haus, University of Duisburg-Essen, Duisburg, 9. 3. 2023.

ŠTĚPÁNKA LEHMANN

Vystudovala obory Sociologie a Ekonomické teorie na Filosofické fakultě UK, kde v roce 2016 získala doktorát v oboru sociologie. Působila na Filosofické fakultě a Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy a v Sociologickém ústavu AV ČR. Od roku 2011 působí ve Výzkumném ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. (RILSA), kde se věnuje především problematice pracovních podmínek, trhu práce, sociálního dialogu, neúplných rodin a porozvodové péče o děti.

JANA BARVÍKOVÁ

Absolvovala obor sociální práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a doktorské studium sociologie na Fakultě sociálních věd téže univerzity. Je výzkumnou pracovnící Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v. v. i. (Research Institute for Labour and Social Affairs – RILSA). Věnuje se rovněž psychoterapii. Ve výzkumu se zaměřuje na témata z oblasti sociálně-právní ochrany dětí a rodinné politiky.

SUMMARY

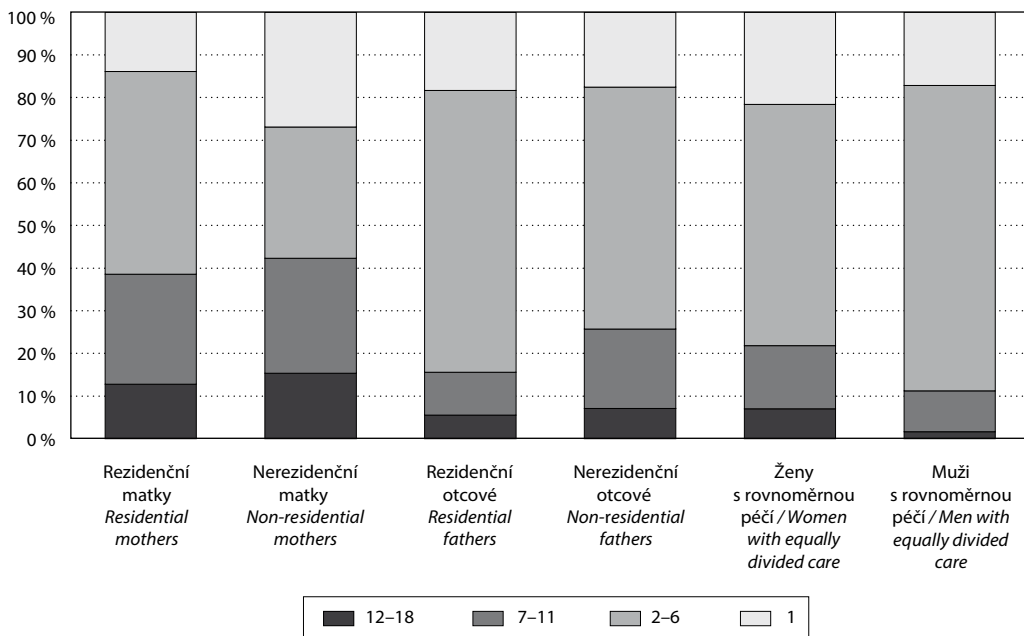
Ideas about individual types of physical custody of a child after parents separate are associated with a number of prejudices and misconceptions that influence parents' strategies when negotiating the division of custody. Therefore, based on data from a questionnaire survey and in-depth qualitative interviews with parents who have separated from their child's other parent, the text describes the dynamics of this negotiation in relation to the parents' preferences, the level of conflict, and the involvement of the court. It also deals with changes in care arrangements over time and the (in)stability of individual custody models. The analysis shows that women often prefer to maintain the prevailing model

of mothers being granted sole custody, while fathers more often seek to move away from this model towards an equal division of care. The default model that is usually chosen immediately after a separation is to grant the mother sole custody. However, in cases where there is no agreement on this arrangement or where the family's situation changes, the parents may switch to a more equal division of care or to the care of the father. When fathers are granted sole custody it is not usually on the basis of a consensual agreement being reached between parents, and in many cases it is the outcome of (repeated) lawsuits and follows more frequent changes in the division of care. Custody arrangements enforced without parental consent are potentially conflictual and unstable.

PŘÍLOHA / APPENDIX

Příloha 1: Počet let uplynulých od rozchodu dle typu péče v době výzkumu a pohlaví respondenta (v %)

The number of years since the parents' separation according to care arrangement at the time of the survey and respondent's gender (in %)

Pozn.: Údaj pro nerezidenční matky je uveden jen pro úplnost (N = 26).

Note: The data for non-residential mothers are presented only for completeness (N = 26).

Zdroj: Dítě v rodičovském konfliktu 2021.

Source: The Child in Parental Conflict 2021.

Příloha 2: Úplné znění vybraných otázek / Full text of selected questions

US1. Uvedl/a jste, kolik dní v měsíci u Vás v současné době Vaše NEJMLADŠÍ DÍTĚ přespává. Bylo to v období přibližně prvních 3 měsíců po rozchodu, tj. po ukončení společného soužití s jeho otcem/matkou, stejné, nebo se to od současnosti výrazně lišilo? Vyberte jednu odpověď.

1. Ano, bylo to více méně stejné
2. Ne, bylo to jiné
3. Nevím, nepamatuji se

Pokud byla zvolena odpověď „2. Ne, bylo to jiné:“

US2. Jak konkrétně byla péče o Vaše NEJMLADŠÍ DÍTĚ v prvních 3 měsících po rozchodu mezi Vás a jeho otce/matku rozdělena? Vyberte jednu odpověď.

1. Dítě přespávalo výhradně u mě
2. Dítě u mě přespávalo 22 a více nocí v měsíci
3. Dítě u mě přespávalo 9 až 21 nocí v měsíci
4. Dítě u mě přespávalo 1 až 8 nocí v měsíci
5. Dítě u mě nepřespávalo, přespávalo výhradně u druhého rodiče, ale vídal/a se s ním alespoň jednou za měsíc
6. Dítě bydlelo na jednom místě a každý z nás u něj přespával minimálně 9 nocí v měsíci
7. Dítě se mnou nebylo v kontaktu, nevidali jsme se
8. Dítě nežilo ani se mnou, ani s druhým rodičem, žilo jinde (u příbuzných, v pěstounské péči, v dětském domově atd.)
9. Nevím, nepamatuji se

US8a. Jak probíhala v prvních 3 měsících po rozchodu domluva s otcem/matkou Vašeho NEJMLADŠÍHO DÍTĚTE ohledně rozdělení péče o dítě/děti? Byla... Odpovídejte na škále 1 až 7, kde 1 znamená „bez konfliktů“ a 7 „s velkými konflikty“. Pokud domluva ohledně rozdělení péče o děti neprobíhala, uveďte 8.

1 = bez konfliktů	2	3	4	5	6	7 = s velkými konflikty	8 = netýká se, o péči jsme nemluvili
-------------------	---	---	---	---	---	-------------------------	--------------------------------------

SP3a1. Řešili jste někdy nebo právě řešíte soudní cestou úpravu péče o Vaše NEJMLADŠÍ dítě s jeho otcem/matkou? Nejedná se o soud kvůli výživnému, ať už probíhal společně nebo odděleně s úpravou péče (výživné bude řešeno v jiné otázce). Nejedná se o počet soudních stání v rámci jednoho soudního řízení, ale o počet nově započatých soudních řízení.

1. Ano, soudili jsme se jedenkrát/ soudíme se poprvé
2. Ano, soudili jsme se dvakrát/ soudíme se podruhé
3. Ano, soudili jsme se více než dvakrát /soudíme se potřetí a více
4. Ne, soudně jsme (zatím) neřešili

Pro rodiče, kteří úpravu péče o dítě řešili soudní cestou:

SP16. Jaký typ péče o NEJMLADŠÍ DÍTĚ jste na počátku prvního soudního řízení upřednostňoval/a? Vyberte prosím ten typ péče, který v té době nejvíce odpovídal Vaším představám. Vyberte jednu odpověď.

1. Moji výlučnou péči (včetně výlučné péče s rozšířeným stykem)
2. Střídavou péči
3. Společnou péči
4. Výlučnou péči partnera/partnerky X (včetně výlučné péče s rozšířeným stykem)

SP17. Jaký typ péče o NEJMLADŠÍ DÍTĚ upřednostňoval/a na počátku prvního soudního řízení otec/matka? Vyberte prosím jeden typ péče, který v té době nejvíce odpovídal jeho/jejím představám. Vyberte jednu odpověď.

1. Svoji výlučnou péči (včetně výlučné péče s rozšířeným stykem)
2. Střídavou péči
3. Společnou péči
4. Moji výlučnou péči (včetně výlučné péče s rozšířeným stykem)
5. Nevím

Pro rodiče, kteří se o péči o dítě nesoudili:

NS2. Jaký typ péče o Vaše NEJMLADŠÍ DÍTĚ jste v prvních 3 měsících po ukončení společného soužití s jeho otcem/matkou, upřednostňoval/a? Vyberte prosím ten typ péče, který v té době nejvíce odpovídal Vaším představám. Vyberte jednu odpověď.

1. Moji převážnou/výlučnou péči
2. Více méně rovnoměrnou/střídavou péči
3. Společnou péči
4. Převážnou/výlučnou péči jeho otce/matky

NS3. Jaký typ péče o Vaše NEJMLADŠÍ DÍTĚ v prvních 3 měsících po ukončení společného soužití upřednostňoval/a jeho otec/matka? Vyberte prosím ten typ péče, který v té době nejvíce odpovídal jeho/jejím představám. Vyberte jednu odpověď.

1. Svoji převážnou/výlučnou péči
2. Více méně rovnoměrnou/střídavou péči
3. Společnou péči
4. Moji převážnou/výlučnou péči
5. Nevím